

KØBENHAVNS KOMMUNE
Økonomiforvaltningen

Udbudsmateriale

Udbud af kommunale reklamepladser (Koncession) Delaftale B.

**til
Københavns Kommune**

Indhold	Side
1. Indledning	2
1.1. KØBENHAVNS KOMMUNE	2
1.2. VÆRDIGRUNDLAG.	2
1.3. SOCIALE HENSYN I KØBENHAVNS KOMMUNE.....	3
2. Den ordregivende myndighed	3
3. Udbuddets omfang	3
3.1. BESKRIVELSE AF DEN UDBUDTE YDELSE OG RELATIONER TIL ANDRE KONTRAKTER PÅ REKLAMEOMRÅDET	3
3.2. AFTALENS OMFANG	4
3.3. AFTALEOMRÅDER.....	4
3.4. FASEOPDELING OG OPTIONER.....	4
3.5. EGNETHEDSVURDERING	4
3.5.1. <i>PERSONLIGE FORHOLD</i>	5
3.5.2. <i>ØKONOMISKE OG FINANSIELLE FORMÅEN</i>	5
3.6. TILBUDSVURDERING.....	5
3.6.1. <i>TILDELINGSKRITERIUM</i>	6
3.6.2. <i>DELKRITERIER</i>	6
3.7. TILBUDSFRIST	7
3.8. AFLEVERING OG MÆRKNING AF TILBUD	7
3.9. TILBUDETS INDHOLD, UDFORMNING MV.....	8
3.9.1. <i>SKEMAER TIL EGNETHEDSVURDERING (JF. PKT. 3.5)</i>	8
3.9.2. <i>SPROG</i>	8
3.9.3. <i>PRISFORHOLD</i>	8
3.10. ANTAL EKSEMPLARER.....	8
3.11. VEDSTÅELESFRIST FOR TILBUD.....	8
3.12. ÅBNING AF TILBUD.....	8
3.13. SKRIFTLIGE SPØRGSMÅL.....	8
3.14. KONSORTIER	9
3.15. AFTALEGRUNDLAG	9
3.16. TAVSHEDSPLIGT, FORTROLIGHED, AKTINDSIGT MV.....	9
3.17. OMKOSTNINGER VED UDBUDSFORRETNINGEN.....	10
TIDSPLAN FOR UDBUDSFORRETNING	10

Bilagsfortegnelse

Appendiks 1: Udkast til koncessionskontrakt med bilag

1. Indledning

Dette udbud af kommunale reklamepladser har til formål at realisere Borgerrepræsentationens vedtagelse af **30. august 2007 BR 315/07** af regler for kommunens anvendelse af fast ejendom og løsøre til reklamering for andre. Udbudet er udformet med sigte på at opnå størst mulig indtægt for salg af kommunale reklamepladser, og således at indtægts hensynet balanceres i forhold til en række andre hensyn herunder æstetiske og ansættelsesretlige.

Med udbudet ønsker Københavns Kommune at igangsætte en proces, hvor Kommunen sammen med de potentielle private tilbudsgivere virkeliggør en reklameordning, der medfører at reklamepotentialet udvikles kreativt og hensynsfuldt i forhold til de mange interesser Kommunen varetager.

1.1. Københavns Kommune

Københavns Kommune har ca. 42.000 ansatte og et budget på godt 42 mia. kr. til at servicere kommunens ca. 500.000 indbyggere. Kommunen består af 7 forvaltninger med ca. 1.200 kommunale institutioner, kontraktinstitutioner og selvejende institutioner med driftsoverenskomst med kommunen.

Kommunen er en væsentlig aktør i den offentlige forvaltning og deltager i en lang række samarbejder med andre offentlige myndigheder og private virksomheder.

Yderligere information om Københavns Kommune kan fås på www.kk.dk

1.2. Værdigrundlag.

Borgerrepræsentationen vedtog den 8. oktober 1998 Københavns Kommunes værdigrundlag.

Københavns Kommunes Værdigrundlag

København er som Danmarks hovedstad og centrum i Øresundsregionen et kraftcenter for menneskelig, kulturel og økonomisk udvikling på et bæredygtigt grundlag. Det giver Københavns Kommune nogle særlige forpligtelser og muligheder for at være udadvendt og udviklingsorienteret.

Københavns Kommune er en offentlig servicevirksomhed. Kommunens opgave er at yde en service overfor borgere og virksomheder, som gør det attraktivt at bosætte sig og investere i byen. Kommunen skal være bevidst om kvaliteten i sine serviceydelser, og kommunen skal møde brugeren med respekt, ligeværdighed, dialog og tillid.

Københavns Kommune skal være en attraktiv arbejdsplads, der er præget af effektivitet, samarbejde og stadig udvikling. Kommunen skal som arbejdsplads være kendetegnet ved et udfordrende og sundt arbejdsmiljø. Kommunen skal være en virksomhed, hvor medarbejdernes ansvarlighed, engagement og initiativ værdsættes, og hvor mangfoldighed betragtes som et aktiv.

1.3. Sociale hensyn i Københavns Kommune

Købehavns Kommune har som landets hovedstad et særligt ansvar for at generelle sociale hensyn varetages i behørigt omfang.

Kommunen ønsker at sikre inddragelsen af sociale hensyn i sine indkøbsaftaler gennem et tæt samarbejde med det private erhvervsliv.

Københavns Kommune vil gerne være sine samarbejdspartnere behjælpelig med at danne sig overblik over de muligheder, erfaringer og værktøjer, som kommunen stiller til rådighed for det private erhvervsliv i forbindelse med varetagelsen af sociale hensyn.

Tilbudsgivere, der antages under dette udbud forpligter sig derfor til at deltage i et dialogmøde med Københavns Kommune.

Formålet med dialogmødet er at oplyse tilbudsgiveren om, hvilke uddannelses- og beskæftigelsesordninger Københavns Kommune kan tilbyde tilbudsgiveren i relation til bl.a. integration af langtidsledige på arbejdsmarkedet.

2. Den ordregivende myndighed

Den ordregivende myndighed er:

**Københavns Kommune
Økonomiforvaltningen
Center for Byudvikling
Rådhuset 3. sal vær. 33.
1599 København V**

Koncessionen udbydes på vegne af Københavns Kommunes forvaltninger, institutioner og kontraktenheder.

Interne strukturændringer i Københavns Kommune kan medføre, at antallet af institutioner, skoler, selvejende institutioner og kontraktenheder enten indskrænkes eller udvides i kontraktperioden. Indskrænkning eller udvidelse af reklamemuligheden reguleres i overensstemmelse med kontrakten.

3. Udbuddets omfang

3.1. Beskrivelse af den udbudte ydelse og relationer til andre kontrakter på reklameområdet

Området omfatter reklamepladser på kommunale bygninger, stilladser, biler, og kommunalt ansattes beklædning.

Københavns Kommune indgik den 11.10.1994 overenskomst med AFA JCDecaux A/S om levering, opstilling, vedligeholdelse og benyttelse af læskærme, plakattavler, bysøjler, automatiske toiletanlæg samt eventuelt andet byudstyr. Aftalen er gældende til den 1.07.2014. I henhold til overenskomstens pkt. 2 har AFA JCDecaux A/S eneret til installering af byudstyr og eneret til salg af reklame på dette byudstyr som følger:

”Selskabet opsætter og vedligeholder på sin bekostning byudstyr i kommunen på kommunen tilhørende arealer, jfr. nedennævnte specifikationer, mod, at selskabet gives eneret til installation af reklamebærende læskærme, jfr. post 4.1, plakattavler jf. post 4.2, og bysøjler jfr. post 4.3, samt gives eneretten til salg af reklame på dette byudstyr i kommunen.

Denne eneret skal dog ikke være til hinder for, at kommunen på kommunen tilhørende arealer tillader opsætning af andre reklamesystemer, hvis reklamefladers formater væsentligt afviger fra ovennævnte reklamering, således at forveksling ikke kan forekomme. Ved opsætning af sådanne reklamesystemer skal der holdes en rimelig afstand efter kommunens skøn til det af nærværende overenskomst omfattede reklamebærende udstyr.”

Imellem Fonden Bicyklen i København (Fonden) og AFA JCDecaux A/S er der den 10.12.2001 indgået koncessionsaftale om drift af bycykeludstyr og salg af reklameplads på reklamestandere. Aftalen udløber den 1.11. 2012. Fonden har med Københavns Kommune indgået samarbejdsaftale om drift og udvikling af bycykelprojektet i København, aftalen udløber samtidig med Fondens koncessionsaftale med AFA JCDecaux A/S.

3.2. Aftalens omfang

Der kan vælges forskellige leverandører på alle delaftaler, ordregiver ser gerne et samlet tilbud på alle aftaleområder. Firmaer der er specialister inden for et aftaleområde opfordres til at indgå et samarbejde med andre specialister på de øvrige delaftaleområder, om at afgive et samlet tilbud som konsortium.

Københavns Kommune er ikke forpligtiget til at antage nogle af de afgivne tilbud.

3.3. Aftaleområder

**Delaftale 2. – Stilladser beskrevet i bilag 3 B
Forslag til vedligeholdelsesbudget og udmøntning heraf udarbejdet af Københavns Ejendomme (Indstilling herom forventes først vedtaget politisk primo 2008). Der ønskes tilbud på en rammeaftale i koncessionsperioden.**

Ud over de angivne produkter kan der afgives tilbud på øvrige reklamepladser, hvis tilbudsgiver har andre ydelser f.eks. i form af alternative muligheder for reklamering. Opmærksomheden henledes i den forbindelse på kommunens aftaler med AFA JCDecaux, som beskrevet under pkt. 3.1.

3.4. Faseopdeling og optioner

Københavns Kommune ønsker at indgå en 2-årig rammeaftale med option på forlængelse med 2 gange 1 år.

3.5. Egnethedsvurdering

Udvælgelsen af egnede tilbudsgivere vil ske på baggrund af en konkret vurdering af tilbudsgiverens personlige forhold (juridiske forhold) samt tilbudsgiverens økonomiske, finansielle, faglige og tekniske kvalifikationer.

3.5.1. Personlige forhold

Tilbudsgiver skal vedlægge følgende oplysninger om tilbudsgivers personlige forhold:

- 1) En erklæring på tro og love om, hvorvidt tilbudsgiver har opfyldt sine forpligtelser med hensyn til betaling af skatter og afgifter samt betaling af bidrag til sociale sikringsordninger i henhold til retsfor skrifterne i det land, hvor tilbudsgiver er etableret, og i Danmark, jf. LBK nr. 336 af 13/05/1997 om begrænsning af skyldnerens muligheder for at deltage i offentlige udbudsforretninger og om ændring af visse andre love.
- 2) Tilbudsgivere hjemmehørende i Danmark skal vedlægge relevant serviceattest udstedt af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, hvoraf det fremgår, at tilbudsgiver ikke befinder sig i en situation omfattet af udbudsdirektivets art. 45, stk. 2. Serviceattesten eller det tilsvarende dokument skal være udstedt tidligst 8 mdr. før tilbudsfristens udløb.

Bestilling af serviceattest kan ske hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen på følgende internetadresse:

http://www.eogs.dk/graphics/publikationer/blanketter/anmodning_serviceattest.pdf

Tilbudsgivere, som ikke er hjemmehørende i Danmark skal vedlægge straffeattest eller tilsvarende dokument udstedt af en kompetent retlig eller administrativ myndighed i hjemlandet, hvoraf det fremgår, at tilbudsgiver ikke befinder sig i en situation omfattet af art. 45, stk. 2. Straffeattesten eller det tilsvarende dokument skal være udstedt tidligst 8 mdr. før tilbudsfristens udløb.

3.5.2. Økonomiske og finansielle formåen

Tilbudsgiver skal vedlægge følgende oplysninger om tilbudsgivers økonomiske og finansielle formåen:

- 1) Fremlæggelse af tilbudsgivers balance herunder egenkapital eller uddrag heraf for de seneste tre disponible regnskabsår, hvis offentliggørelse af balancen er lovpligtig i det land, hvor tilbudsgiveren er etableret.
- 2) Erklæring om tilbudsgivers omsætning inden for det aktivitetsområde, kontrakten vedrører, i højst de seneste tre disponible regnskabsår, afhængigt af hvornår tilbudsgiver blev etableret eller startede sin virksomhed, hvis tallene for denne omsætning foreligger.
- 3) Nøgletal for de seneste 3 regnskabsår.
- 4) Oplysninger vedr. virksomhedens aktuelle økonomiske situation – i form af en erklæring fra virksomhedens ledelse og/eller revisor om, at der ikke er indtrådt væsentlige negative ændringer i virksomhedens økonomiske forhold siden udgangen af det senest godkendte regnskabsår,
- 5) Dokumentation for gyldig erhvervs- og produktansvarsforsikring,

3.6. Tilbudsvurdering

Tilbudsgiver skal afgive et tilbud på startfee og revenue share til København kommune.

Startfee er det beløb som tilbudsgiver er villig til at betale som et engangsbeløb for at få tildelt koncessionen. Engangsbeløbet opdeles i 2 lige store rater, der forfalder hvert år den 1. marts i koncessionsperioden, første gang den 1. marts 2008.

Revenue share er den procentdel af tilbudsgivers realiserede bruttoomsætning på den pågældende delaftale, som tilbudsgiver tilbyder at afregne til Københavns Kommune. Tilbudsgiver skal i den forbindelse oplyse:

- Tilbudsgivers bruttoomsætningsestimater ved maksimal udnyttelse af indtægtpotentialet for den pågældende delaftale (denne oplysning vil der blive vurderet på ved eventuel kontraktforlængelse)
- Tilbudsgivers estimat på den gennemsnitlige udnyttelsesgrad. (Denne oplysning vil der blive vurderet på ved eventuel kontraktforlængelse)

Tilbudsgiver skal samlet angive Københavns kommunes forventede årlige indtægt ved den tilbudte afregningsform i kontraktperioden.

Tilbudsgiver skal efter vedhæftet regnskabsinstruks (bilag 4) dokumentere og afregne revenue share i forhold til den realiserede og dokumenterede indtæjning 2 gange årligt den 1. marts og den 1. september.

Eksempel.

Startfee:

Vindes der med et startfee, på 200.000 kr. for 2 år, betales der 100.000 kr. den 1.3.2008 og 100.000 den 1.3.2009.

Ved eventuelt forlængelse betales der igen som startfee 100.000 kr. pr. år forlængelsen gælder med forfald den 1.3. hvert år.

Revenue share:

Vindes der med et revenue share på 50 % i forhold til en vurderet årlig bruttoomsætning på 4.000.000 kr. afregnes der 1.000.000 kr. pr. 1.8.2008 og så igen 1.000.000 kr. den 1.3.2009. Derefter afregnes der efter det reviderede årlige bruttoomsætningstal, skulle det vise sig at være 3.800.000 kr. vil der derefter blive afregnet 950.000 kr. pr. 1.8.2009, og igen 950.000 kr. pr. 1.3.2010.osv.

Tildeling af ordren

3.6.1. Tildelingskriterium

Valg af leverandør(er) vil ske på grundlag af tildelingskriteriet ”det økonomisk mest fordelagtige tilbud”.

3.6.2. Delkriterier

Vurderingen af det økonomisk mest fordelagtige tilbud vil ske på baggrund af nedenstående delkriterier:

1. Tilbud om startfee og revenue share. Vægter samlet 50 %

Der vil blive vurderet på tilbudsgivers tilbud om startfee og revenue share i kontraktperioden. Tilbud om revenue share vil blive vurderet på baggrund af tilbudsgivers bruttoomsætningsestimater og vurdering af udnyttelsesgraden. Tilbudsgiver skal i tilbudet angive, hvordan synlighed for dette fremkommer. Revisions erklæring bilag 6, skal benyttes. Der er ikke i revisionserklæringen krav om at revisor er statsautoriseret. Koncessionshaver vil derfor kunne benytte sin sædvanlige revisor.

2. Kreativ organisation og udviklingsmuligheder. Vægter samlet 25 %

Der ses på tilbudsgivers løsningsforslag samt på kreativiteten i forslag til udbygelse af forretningsområdet, så som reklamer på øvrige kommunale aktiver, som ikke er aktiveret ved kommunens aftaler med AFA JCDecaux A/S.

3. Tilbudte aftalevilkår. Vægter samlet 20 %

Der måles på engagementet til at tilbyde aftalevilkår, der befordrer en positiv og innovativ aftale for begge parter. Københavns Kommune har forud defineret minimumskrav til kontrakten. Øvrige kontraktforhold angives af tilbudsgiver, og vil indgå i den samlede vurdering af tilbudet. Tilbudsgiver opfordres til at tilbyde Kommunen gratis reklamekampagner på en eller flere af de udbudte reklamepladser, tilbudsgiver skal opsætte de kommunale reklamer, der konkurreres på omfang, antal og varighed af sådanne Kommunale reklamemuligheder.

4. Eksklusivitet. Vægter samlet 5 %

Der vil blive set positivt på at tilbudsgiver vil være i stand til at kunne håndtere alle delaftaler, det anbefales derfor at specialleverandører byder ind som konsortier se punkt. 3.15

3.7. Tilbudsfrist

Tilbud skal være den ordregivende myndighed i hænde senest den **4.2.2008 kl. 9.00**

Tilbudsgennemgang vil ske inden for 72 timer efter tilbudsfristen

Tilbudsgiver vil inden for 72 timer efter tilbudsfristens ophør blive indkaldt til en tilbudsgennemgang. Tilbudsgiver vil derefter have frist til den **18.2.2007** kl. 12.00 til at genfremsende et bindende tilbud.

Tilbud, der modtages efter tilbudsfristens udløb, vil blive returneret uåbnet.

3.8. Aflevering og mærkning af tilbud

Tilbud skal afleveres eller sendes til:

KøbenhavnsKommune
Økonomiforvaltningen
Center for Byudvikling

Rådhuset 3. sal vær. 33
1599KøbenhavnV

Tilbud mærkes:

Reklamer i Københavns kommune. ”MÅ IKKE ÅBNES I POSTMODTAGELSEN”.

3.9. Tilbudets indhold, udformning mv.

Tilbudet skal udformes efter nedenstående disposition. Formålet med at kræve en bestemt disposition for tilbudene er dels at sikre sammenlignelighed i besvarelsen og dels at sikre at alle relevante forhold er behandlet.

3.9.1. Skemaer til egnethedsvurdering (jf. pkt. 3.5)

Er skemaer ikke udfyldt, eller udfyldt mangelfuldt, er Københavns Kommune berettiget til – og kan være forpligtet til - at se bort fra tilbudet.

3.9.2. Sprog

Tilbudet skal udfærdiges på dansk, mens bilagsmateriale af generel karakter kan være på svensk, norsk eller engelsk.

3.9.3. Prisforhold

Beløb skal angives i danske kroner, eksklusive moms.

Gives der en merpris ved tildeling af alle 4 delaftaler, skal tilbudsgiver angive dette i deres tilbud.

3.10. Antal eksemplarer

Tilbud afleveres i 10 eksemplarer.

Endvidere afleveres 1 eksemplar af tilbudet i elektronisk form på cd-rom.

3.11. Vedståelsesfrist for tilbud

Tilbud er bindende i 2 måneder fra sidste tilbudsfrists udløb.

3.12. Åbning af tilbud

Tilbudsgiverne har ikke adgang til at overvære åbningen af tilbud eller at få oplysninger om konkurrenters tilbud.

3.13. Skriftlige spørgsmål

Med henblik på at sikre, at tilbudet udformes i overensstemmelse med de stillede krav, er det muligt at stille skriftlige spørgsmål til udbudsmaterialet.

Skriftlige spørgsmål skal sendes på e-mail til xxxxx@okf.kk.dk

Spørgsmål skal være mærket ”Reklamer”

Spørgsmål skal være den ordregivende myndighed i hænde senest **28.1.2008 kl. 9.00.**

Ovennævnte frist er angivet af praktiske årsager. Spørgsmål skal dog under alle omstændigheder være stillet i så god tid, at Københavns Kommune kan besvare dem senest 6 dage inden udløbet af den fastsatte tilbudsfrist.

Såfremt nogle af de stillede spørgsmål måtte give anledning til en konkret tydeliggørelse, justering eller supplerung af udbudsmaterialet, vil der blive orienteret herom samtidig med besvarelsen af de stillede spørgsmål.

Orienteringsmøde med gennemgang af materialet samt besvarelse af stillede spørgsmål afholdes den **uge 3, 2008**

Den ordregivende myndighed vil senest **29.1.2008** i anonymiseret form sende en besvarelse og eventuelt supplerende materiale til tilbudsgiverne.

Samtidig vil samtlige besvarelser og eventuelt supplerende materiale senest **31.1.2008** blive publiceret på www.kk.dk/udbud

Det er tilbudsgivers eget ansvar at holde sig opdateret omkring ændringer i materialet. Tilbudsgiver opfordres derfor til at holde sig opdateret om eventuelle spørgsmål og svar på denne side gennem hele udbudsforretningen.

3.14. Konsortier

I det omfang tilbudsgiver udgør et konsortium, skal tilbudet være bindende solidarisk. Blandt konsortiets medlemmer skal der udpeges en fælles befuldmægtiget, der har fuld prokura over for Københavns Kommune under hele tilbudsprocessen samt en eventuel efterfølgende kontraktperiode.

Den fælles befuldmægtigede varetager al kontakt med Københavns Kommune og er ligeledes direkte ansvarlig for overførsel af det aftalte vederlag til Københavns Kommune.

3.15. Aftalegrundlag

Endelig aftale om levering af den udbudte ydelse indgås på grundlag af vedlagte koncessionskontrakt med bilag, suppleret med tilbudsgivers tilbuds vilkår.

Kontrakten har altid forrang frem for tilbudsgivers standardvilkår, forretningsbetingelser, branchesædvaner o. lign. Dette gælder uanset leverandøren ved afgivelse af tilbud, levering, ordrebekræftelse eller fakturering mv. vedlægger sine egne betingelser.

3.16. Tavshedspligt, fortrolighed, aktindsigt mv.

Nærværende udbudsmateriale og eventuelt supplerende materiale skal behandles fortroligt. Tilbudsgiver skal iagttage ubetinget tavshed over for uvedkommende vedrørende forhold, som måtte komme til tilbudsgivernes kendskab i forbindelse med tilbudsgivning og løsning af opgaven.

Det skal bemærkes, at Københavns Kommune er underlagt de generelle regler om offentlighed i forvaltningen, herunder forvaltningsloven og offentlighedsloven, der kan berettige parter og andre til at få aktindsigt.

Københavns Kommune meddeler ikke aktindsigt i følsomme oplysninger, uden forinden at have givet den, som oplysningen vedrører, adgang til at udtale sig herom. Særligt følsomme oplysninger, der efter lovgivningen er tavshedsbelagte, må normalt ikke videregives, idet der dog kan være pligt til videregive dem til andre offentlige myndigheder.

Med forbehold for ovenstående offentliggør Københavns Kommune ikke oplysninger, som tilbudsgiveren fremsendt, og som tilbudsgiveren har betegnet som fortrolige.

3.17. Omkostninger ved udbudsforretningen

Tilbudsgivers omkostninger i forbindelse med tilbudsgivning og eventuel efterfølgende kontrahering er Københavns Kommune uvedkommende, ligesom tilbudsmateriale ikke returneres til tilbudsgiver.

Tidsplan for udbudsforretning

Udbudsforretningen forventes gennemført efter nedenstående tidsplan:

Uge 51	Udbudet annonceres i dagspressen
Uge 3	Spørgerunde – møde på Rådhuset
28.01.08	Sidste frist for skriftlige spørgsmål
04.02.08 kl. 9.00	Tilbudsfrist
07.02.08	Tilbudsgennemgang
Uge 7	Vinterferie
18.02.08 kl. 12.00	Tilbudsfrist – nyt tilbud
Uge 8	Tilbudsgennemgang
Uge 9	Møde i bedømmelsesudvalget
Senest 29.02.08	Udvælgelse/ meddelelse til tilbudsgivere
01.03.08	Kontraktunderskrivelse og driftsstart